

L'histoire terrible mais inachevée de Norodom Sihanouk

Een prins en twee heren

Van 20 tot 29 juni is de Franse Ariane Mnouchkine op uitnodiging van de Munt te gast in Brussel, in de Hallen van Schaarbeek. Haar gezelschap is ook te gast op het Holland Festival, van 7 tot 15 juni. Naar aanleiding van deze opvoeringen, twee recensies.

De titel ruikt naar (politiek) vormingstheater. Het concrete, vertelde verhaal staat binnen dit genre exemplarisch voor achterliggende structuren en maatschappelijke processen. Men hoopt dat de toeschouwer de brug van het theatervoorbeeld naar de ruimere, complexe werkelijkheid zal slaan en z'n lesje leert. Het Théâtre du Soleil doet zowat het omgekeerde: daar verzoekt men de werkelijkheid zo goed te willen zijn zich te voegen naar de dwingende normen van het theaterbedrijf. Of: hoe een zwarte bladzijde uit de geschiedenis in "L'histoire terrible mais inachevée de Norodom Sihanouk, roi du Cambodge" zich leent tot een ontroerend, spannend, mooi spektakel.

Men heeft zich geen moeite gespaard om het gebeuren zo genuanceerd mogelijk te hervertellen. Hier geen rechtlijnige afwikkelingen of pamflettaire stijl. Er bestaan volgens Ariane Mnouchkine, leidster en regisseur van het Théâtre du Soleil, goede en slechte Amerikanen, onverbeterlijke en te bekeren Rode Khmer, domme en slimme volksmensen, gluiperige en oprechte politici. Het stuk telt zowat vijftig rollen, die alle een verzorgde en liefdevolle tekening meekregen, merkwaardig toch.

En dan de inhoud van het opgevoerde. In een stroom van anekdotes en scènes kom je onnoemlijk veel facetten van de recente Cambodjaanse geschiedenis tegen. De rol van de supermachten. De eeuwenoude vijandschap met Vietnam. De stoelendans die Prins Sihanouk jarenlang heeft gespeeld met als inzet die éne, staatshoofdlijke stoel waarop hij per sé wil blijven zitten. Het onmenselijke regime van de Rode Khmer. De corruptie in het leger. Het stuk duurt zowat acht uur. In vierentwintig jaar woelige geschiedenis valt genoeg materiaal te rapen voor vele, vele door elkaar geweven feiten en verhalen.

De eerste scènes slaan je als toe-

schouwer dan ook met verbazing. Nooit gedacht dat theater kon dienen als duidingsprogramma bij het wereldnieuws, en nog onderhoudend ook. Het blijft helaas niet duren. De spetterende inzet verliest vooral in het tweede deel z'n glans, het aangrijpende politieke schaakspel van het begin maakt hoe langer hoe meer plaats voor bijna sentimentele tafereelen van leed en kommer. De oorzaak van de omme-zwaai ligt voor het grijpen, ze heeft veel te maken met de keuze van Prins Sihanouk als hoofdpersoon. Hélène Cixous, de schrijfster van "L'histoire", vond Norodom Sihanouk "Un homme théâtral", die zich in de grote wereldpolitiek opstelt als een acteur op de scène. De keuze om met deze fel omstreden figuur iets te maken voor het theater lag volgens haar dan ook voor de hand.

Een waar gebeurd verhaal hervertellen op de scène impliceert dat je ook bestaande personages ten tonele voert, of toch tenminste personages die zouden kunnen bestaan. Men moet dan uit de veelheid van levens diegene kiezen die het beste de interne dramatische ontwikkelingen van het toneelstuk kunnen schragen. Als je niet alleen de geschiedenis van het koninkrijk individueel, maar die van de ganse Cambodjaanse natie wil vertellen, loop je met Sihanouk in de hoofdrol echter vast na 1975, na de overwinning van de Rode Khmer. Cambodja maakte van dan af geschiedenis zonder Sihanouk, of hoogstens met Sihanouk in de marge. In het theatergebeuren kan je ondertussen diezelfde Hoogheid niet meer kwijtgeraken. Hij is tenslotte je hoofdpersoon. De dramatische wind is hem echter samen met de politieke flink uit de zeilen genomen. Wat blijft er dan over: de man bevestigt in diverse scènes steeds hetzelfde, namelijk dat hij door de loop der geschiedenis is ingehaald, veroordeeld tot toeschouwer in z'n eigen toneelstuk.

Het is overigens merkwaardig dat met de teloorgang van Sihanouk als protagonist, heel wat andere rollen uit de schaduw treden en aan (theatrale) belangrijkheid winnen. Zo zijn de twee beminlijke vrouwtjes Khieu Samnol en Madame Lamné, respectievelijk groente- en visverkoopster van Phnom Penh, nauwelijks aan het woord gekomen zolang Sihanouk veel te vertellen had. In het tweede deel gaan ze steeds meer het lijdende Cambodjaanse volk vertegenwoordigen. Idem voor de geest van koning Suramarit, vader van Sihanouk. Daar waar deze illustere verschijning in het eerste deel enkel een braaf luisterende en raadgevende rol speelde, aanvaardbaar voor de geest van een overledene, wint hij in het tweede deel aan belangrijkheid. Om tenslotte weer in de actieve politiek te treden door zijn zoon in ballingschap persoonlijk op de hoogte te brengen van de Vietnamese invasie.

Pol Pot

Uit dit alles moet blijken dat "Les Hommes Théâtraux" niet kant en klaar rondlopen in de wereldgeschiedenis, en je niet zonder problemen twee heren kan dienen: enerzijds het normensysteem van theater en anderzijds dat van de informatiemedia. Neem gewoon dat éne feit: een theaterstuk begint en eindigt ergens. Met de geschiedenis is dat anders gesteld. Door deze begrenzing valt het leven van de Cambodjanen onder het bewind van Sihanouk buiten beschouwing. Tegenover de Rode Khmerperiode zal dat dan wel een hemel geweest zijn, maar toch: de rijken waren zeer rijk, de armen zeer arm.

Of nog: op het einde van het eerste bedrijf verdwijnt Pol Pot uit het gebeuren om een guerrillabeweging te starten. Na lang het geduld van de toeschouwer op proef gesteld te

L'histoire terrible mais inachevée de Norodom Sihanouk (Théâtre du Soleil) – Foto Martine Franck

Cambodja: Shakespeareaanse clownerie?

hebben, staat hij halverwege het tweede deel plots weer op de scène, om meteen Phnom Penh binnen te rukken met zijn triomferende Rode Khmer. Even duister is de plotse ondergang van zijn regime. Zeker, de beschikbare informatie over de Rode Khmer is zeer fragmentarisch en wordt nog maar pas onderwerp van gesystematiseerde reconstructie. Maar in dit plotse komen en gaan, zullen de theatrale eisen wel van doorslaggevende aard zijn geweest. Een jarenlange guerrilla, gestaag optrekken, is natuurlijk geen proces dat zich leent voor een reeks theater-scènes in staccato. Het gelijktijdig aftakelen van het presidentiële regime van Lon Nol spreekt heel wat meer tot de verbeelding en wordt dan ook op de voet gevolgd. Zodat wie in de realiteit het onderspit moest delven, soms wint in het theater.

Het Théâtre du Soleil is blijven twijfelen tussen Cambodja en Sihanouk, tussen politiek en theater, tussen informatie en een aangename avond. Hun professionaliteit kan veel van dit alles aan de onmiddellijke aandacht onttrekken, maar onder de saus van meesterschap blijft het opgediende gerecht toch een beetje mossel-noch-vis.

Lea Winkeler

Het Théâtre du Soleil, gevestigd in oude fabriekshallen in Vincennes (Parijs), komt met een 8 uur durend stuk over Cambodja naar Brussel (Hallen van Schaarbeek, 20 tot 29 juni). De tekst werd geschreven door Héléne Cixous, die met een dertigtal boektitels, meestal experimenteel proza, één van de nieuwe intellectuele beroemdheden werd in Frankrijk. Het stuk bestaat uit twee "tragedies in vijf bedrijven", naar Shakespeareaans model, zij het dat de clowneske figuur van Norodom Sihanouk er veeleer een wraange clownerie met cynische en tragische ondertonen van maakt. De titel van het – 432 dichtbedrukte pagina's tellende – tekstboek is ook die van de opvoering: *L'Histoire Terrible Mais Inachevée de Norodom Sihanouk, Roi Du Cambodge*.

Net als Shakespeare, maar vooral ook als Rolf Hochhuth in zijn eerste grote docu-drama over de paus tijdens de Tweede Wereldoorlog *De Plaatsbekleder*, voert Cixous een

onoverzichtelijke reeks personages in. Zo is er de tragisch-clowneske figuur van Sihanouks overleden vader: Norodom Suramarit. Die blijkt in een alsmaar meer bevolkte dodenwereld te leven, waar ook Sihanouks moeder Koningin Kossomak belandt en honderdduizenden Cambodjanen met haar. Er zijn ook de binnenlandse vijanden: de troonconcurrent Prins Sisowath Sirik Matak, en Generaal Lon Nol die de Amerikaanse dollars en een oeverloze corruptie invoerde na het onttrenten van Sihanouk; er zijn vooral de sinistere intellectuelen die in Parijs het jargon van de revolutie hebben geleerd en die met de steun, eerst van Viëtnam, daarna van China (tegen Viëtnam) aan de macht zullen komen als de beruchte Rode Khmer. Verder komen ook de verre vrienden, die gevaarlijker blijken dan nabije vijanden, aan bod: Franse ambassadeurs, Amerikaanse politici en militairen (onder wie een totaal cynische Henry Kissinger en